

УДК 81'38:27-31:[82-14],198*

Брайло Юлія Іванівна,
кандидат філологічних наук**СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ НАЗВ ІСУСА ХРИСТА
В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ**

У статті проаналізовано реалізацію стилістичного потенціалу назв Ісуса Христа в українській поезії другої половини ХХ століття. Досліджено різнопланову актуалізацію ядерних і периферійних, традиційних і нетрадиційних сем таких теонімів, зміни в їхньому конотативному забарвленні.

Ключові слова: власна назва, теонім, лексема, синонім, стилістична функція.

Образ Ісуса Христа «генетично відноситься до арсеналу “вічних”, потенційно несучи широкі можливості щодо символіко-алегоричного узагальнення змісту загальнолюдського масштабу і гатунку (етичного, філософсько-світоглядowego тощо)» [1, 115]. Він є надзначущим для всієї вітчизняної літератури, у становленні й розвитку якої одну з провідних ролей відіграло Святе Письмо. Ще «у період до появи нової української літератури релігійна тематика була вкрай важливою і провідною темою. Образ Ісуса Христа, важливість його приходу для спасіння світу було ключовим сюжетом. Так, у період бароко, ця тема є наскрізною» [5]. В українській літературі ХІХ – ХХІ століть біблійний міф про Спасителя не відсувається на периферію творчих пошуків, а стає джерелом нових і різнопланових художніх інтерпретацій.

Метою даної статті є аналіз виражальних можливостей найменувань Ісуса Христа в українській поезії другої половини ХХ століття. Ця група власних назв разом з іншими теонімами (чи загальною релігійною лексикою) була предметом уваги з боку лінгвістів-дослідників художнього мовлення (Н. Журавльової, М. Кузьминчук, І. Ліпницької, І. Миська, П. Мацькова, Ю. Сенів, М. Стецик, Л. Явір та інших). Однак цілісного уявлення про стилістичні функції номінацій другої особи Святої Трійці у поетичній мові вказаного періоду такі розвідки не запропонували.

На позначення Ісуса Христа в українській мовній практиці функціонує багато синонімів: *Христос, Ісус Христос, Син Божий, Син Чоловічий, Спаситель, Спас, Месія* [9, 856]. Усі вони по-різному відображають постать Сина Божого. Так, ім'я *Ісус* має давньоєврейське походження і буквально означає «порятунок», «рятувальник», «спаситель» (дослівно «Бог захистить»); *Месія* (давньоєвр.) та його вільний грецький переклад *Христос* означає «помазаник», «той, хто помазаний миром» (на царстввання). Принесення Христом жертви в ім'я людства зумовило його називання церковнослов'янським *Спас* та похідним від нього *Спаситель*. Оними *Син Божий* і *Син Чоловічий* віддзеркалюють божественну й людську сутності Ісуса Христа.

Утім, мовознавці наводять й інші компоненти такого синонімічного ряду. Зокрема, вказують, що у Євангеліях зустрічаються найменування *Ісус Христос, Син Божий, Господь, Пастир добрий, Спаситель, Богочоловік, Син Людський* [4, 234], у мові проповіді вживаються для підкреслення й виділення певної ознаки семантичні синоніми *Ісус Христос, Син Божий, Суддя, Богочоловік, Спаситель* [3]. Дослідники образу Христа в українській культурі наводять такі його назви: *Син Божий, Господь Ісус, Учитель, Бог-любов, месія, пророк, Спаситель, Воскреслий Бог, Боголюдина, Надлюдина* [6, 190].

Спостереження над мовою української поезії другої половини ХХ століття засвідчують більший і розгалуженіший синонімічний ряд із домінантою *Ісус Христос*. Він складається з кількох понятійних груп. До першої входять оніми, що наголошують на божественній природі референта (*Бог, Господь, Бог-Христос, Божий Син, Син Господень (Син), Святий син*), друга включає в себе назви, які вказують на людське походження (*Син Пречистої Марії, Син розп'ятий Марії, Син людський, Син Чоловічий*), третя – синоніми, що підкреслюють рятувальну дію для світу або повідомляють про діяльність Ісуса Христа (*Спаситель, Спаситель Христос, Ісус, Христос, Месія, Великий Учитель*). Окрім того, на позначення Бога-Сина вживаються займенники, написані з великої літери, що є однією із прикметних особливостей конфесійного стилю. Такі слова в поетичному контексті набувають ознак власного імені, адже велика буква здатна в цьому випадку не лише надавати позначуваному об'єкту особливих сакральних конотацій, а й повністю ідентифікувати його навіть за відсутності прямої номінації. Наприклад: «*б'ють бубни ран Його у печерах Печерських*» (С. Сапеляк); «*І хоч руки не прикладем, / Щоб знов Його розп'яти, / Та у хліву своїм едем / Сотворим*» (З. Красівський); «*Зумій лишень в своїх синах / Збудити Бога тожє, / Щоби вони також як Він / Дали розп'яти руки...*» (З. Красівський); «*Чи воскрес? Чи й по сьогодні Він не визбавився / мук?*» (Ір. Калинець).

Найбільший індекс уживаності в поетичному мовленні вказаного періоду має назва *Христос*. А найчастотнішою стилістичною функцією аналізованих теонімних одиниць є алюзивна, зокрема в багатьох випадках вони стають мовними маркерами біблійного сюжету: «*Помилялись не тільки люди, / Помилялись навіть святі. / Згадайте: Ісус від Іуди / Мав останній цілунок в житті*» (В. Симоненко); «*Про те, як продавав Христа Іуда, / Як він сконав, / мов пес, у каятті, / цікаву казку вигадали люди*» (В. Сіренко); «*Все так, на кожнім кроці. / Останнє в світі враження Христа: / як той жовнівр змочив ту губку в оцті / і ткнув її розп'ятому в уста*» (Л. Костенко); «*Коли ж Ісуса повели, одмучили / і розп'яли в такій височині, / слуга спитав: – Ти був між його учнями? – / Горів вогонь. Петро промовив: – Ні*» (Л. Костенко); «*А той, що був праворуч, затопив / У землю очі, в кам'яні яруги, / Вмираючи, з Христа він люто кпив, / Його слова свистали, наче пуги...*» (Д. Павличко); «*...бо звіти ми брали у мандри / талісман, що повеліває / бурями / як Христос озером Генісаретським*» (І. Калинець); «*Сину людський, / ти стаєш у чоловіче коло, / ти готовий до цього древнього танцю / тільки тепер. / З хрестом за плечима. / З двома розбійниками. / Тільки раз*» (В. Герасим'юк); «*Але Христос немарно ж бо терпів / За нас...*» (І. Гнатюк); «*...однаково йому / чи бути бруківкою / чи підвалиною трону / його суть камінна / хоч і відвалився / як п'явка / на третій день / від гробу Христа*» (І. Калинець).

Біблійні мотиви, пов'язані з реалізацією номінацій Ісуса Христа в поезії другої половини ХХ століття, можуть переломлюватись через призму новіших часів, переосмислюючись поетами: «*Аж ось з'являється посеред неба / Син Божий, розп'ятий на хресті*» (М. Руденко); «*Всі ми хворієм нині – / Тіло й душі в лишаї. / По небесній драбині / Сам Христос поспішає*» (М. Руденко); «*І, проминувши всі земні вокзали, / пізнати, що космічна течія / нам виворожує на тому дальнім світі, / що заярив крізь виломи небес, / куди сягає краєм перевесл / Ісус Христос, що довершився в міті*» (В. Стус); «*Своїми втратами / ти переконуєш кожного, / що більше немає віри – / ні в Господа Бога, / ні в пришествя Христа...*» (В. Стус); «*молитвою по Голготській жертві / Сина Пречистої Марії / повторюється вік наш мирський...*» (С. Сапеляк); «*Тут всім переяславський час / пробив в вузькому коридорі. / Як тавра, в них віки живі. / Як рани на чолі Месії*» (В. Стус); «*Заюшилась кров на портреті, / Неначе на ранах Христоса*» (М. Осадчий); «*О Боже, зглянься на муки, / Не дай мою кровинку в злобні руки, / Як свого сина ти віддав – Христа*» (В. Боровий); «*Але мені було ще півбіді – / Христові ж в оцет вмочену шматину / Несли до уст, зчорнілих від жади*» (І. Гнатюк); «*І знову тихо, наче після страти, / Лише Христос ще мучиться на цвяхах, / Та стертими пучками пряжа / Пряде колючий дріт – під автоматом*» (Г. Мельничук); «*Зогниє хрест і проржавіють цвяхи / І за століття хтось з руїн / Добуде тріску з плахи, / Де кров свою пролив Христос*» (З. Красівський); «*Та в тебе віра ще не вгасла, / Не вмерла вневненість свята, / Що отакі порожні ясла / Стають коліскою Христа...*» (М. Руденко); «*Ісус Христос розп'ятий був не раз. / Там, на Голгофі, це було уперше*» (Л. Костенко). Але при осучасненні образу Христа міфологічні асоціації можуть бути й периферійними, як-от: «*Здалося, я живу в країні мертвих. / Христос з зорею жовтня на сорочці / спішишь до комендантської години / позамітати всю міську панель*» (В. Стус); «*А дівчина з полтавського села / Уранці зачерпнула там водиці – / І в череві Месію понесла*» (М. Руденко).

Прозорим асоціативним зв'язком між біблійним міфом про страждання Ісуса та обставинами суспільного (а від них – й особистого) життя в Україні того часу зумовлений розвиток цього образу «...в символ національного терпіння, розп'яття і воскресіння...» [8, 497], наприклад: «*І людство, переймаючи науку, / Збагне, чому в тернах твоє чоло: / Ти (мій народ. – Ю.Б.) є Месія, котрий терпить муку / За гріх сусідський, за криваве зло*» (М. Руденко).

Біблійна інформація оніма *Христос* і синонімічних варіантів стає основою зіставлень (або ототожнень) його референта з іншими особами. І вагомим у цих випадках може виявлятися як денотативний, так і сигніфікативний компонент цієї семемі: «*Хоч ясно, що дитя / невинне – / То не Христос, а Ізяслав*» (М. Руденко); «*Бо я не Христос. Впам'ятку / всі болі, всі кривди дитячі. / Хто вдарить у ліву щоку, / у праву отримає здачі*» (І. Жиленко); «*Я лишуся на краю дороги, / Будь і розп'ятим, як Христос*» (М. Осадчий); «*Христосе! Рідний край-бо наш / печальний. / Я знемагаю на тугім хресті*» (М. Осадчий); «*Долі в нас з Ісусом різні-то. / Він злетів з розп'яття ввись*» (М. Осадчий); «*Не Мойсей, не Христос. Але звісно, / що Сином Людським / Неминуче повинен за власним призначенням / стати*» (М. Руденко); «*І суть не в тому – хто він: чи Христос, / Чи інший хтось, розп'ятий невинно...*» (І. Гнатюк); «*...добре знали з практики своєї, / що єретик же смертний – / не Ісус*» (І. Гнатюк); «*Це, мабуть, справа не проста, / І не школярське це питання, / Що Блок не Леніна – / Христа / Побачив на чолі повстання*» (М. Руденко); «*Сокирний блиск з пострілу полині / Як сива ніч як зорепад / Чи то месія чи вдова / Совою голосили...*» (С. Сапеляк); «*Немов Христос, поміж мирян / Ти роздарований по проскурах... / Увесь покрайний до мозку, / Роззичений, що й не зібрать. / І де душа? І де ти сам?»* (В. Стус); «*Він – онук гречкосія, / Син батьків невеселих. / Йди, маленький Месіє, / Бий у дзвони по селах*» (М. Руденко).

Прикметними для поезії другої половини ХХ століття є асоціативні зв'язки образу Христа з образами Прометейя й Тараса Шевченка. Та вони мають різну природу. В основі першого зв'язку – подібність доль міфічних героїв, їхні страждання в ім'я всього людства: «Усе було марним – **Ісус, Прометей**» (І. Жиленко); «Щемлять роздерті / Болящі рани двох страстей. / І я не знатиму до смерті – / **Ісус Христос** чи **Прометей**» (Д. Павличко). В основі другого – значення «пророк», «духовний поводир»: «А вмирати однак – не на часі: / Не **Шевченко** я, / не **Ісус**» (М. Самійленко); «немає добрих геніїв є / тільки злі навіть **Христос** / і **Шевченко** в стражданні зрадили ідеали...» (І. Калинець).

Образ Ісуса Христа може зіставлятися чи порівнюватися також з іншими референтами – як конкретними предметами, так і абстрактними поняттями: «То не квіт, то пізнім полем / перейшов **Ісус Христос**» (І. Сокульський); «То брехня, / Що десь мій лист блукає навмання: / Він, як **Христос**, розінутий катами» (І. Гнатюк); «Справді Вкраїна терпить, як **Христос**, Скупана в стронції, в горі і чварах» (І. Іов); «Хто це озвався? Чий це / голос? / **Христос**? Космічна течія?» (М. Руденко).

Ще один поширений художній засіб уведення назв Ісуса Христа до контексту – індивідуально-авторський перифраз, який використовується для позначення об'єктів реального та ірреального простору: «Мамо, душе моя, / **Спасителя розіп'ятого рана**, / В промінні ваших рук / земля із попелу постане...» (Я. Лесів); «...Вже набиває десь обойму / **пекельний антипод Христа**» (М. Руденко).

Морально-етична категорія добра, традиційно уособлена в образі Ісуса Христа, подекуди поступається місцем протилежним асоціаціям, як-от: «Перуни, мавки, світовиди, / Дажбоги, виганьблені бидлом, / Під диктатурою **Христа**, – / Встають воскреслі, рвуть вериги / Тисячолітньої кормиги» (І. Світличний); «Колись **Ісусом** мудрий був Іуда / і став Іудою **Ісус Христос**» (В. Стус). Поетичний контекст передбачає й певну умовність або часткову завуальованість негативних конотацій: «Між клятих паливод, іуд і **христів** / прожив я сімнадцять без малого днів» (В. Стус).

Пейоративно-оцінної семантики набуває й онім *Месія*, уживаний у переносному значенні: «І з ляку "**месія**" зубами заляскав / І зраду у табір ворожий поніс» (З. Красівський); «Ні писнути, ані дихнути / Від патентованих **месій**» (І. Світличний). Цій лексемі може надаватися також іронічне забарвлення: «Нема їм іншої пасії, / Як рятувати світ. **Месії!**» (І. Світличний). Воно може створюватися й за допомогою контрасту між функціонально-стильовими конотаціями, коли конфесійна маркованість теоніма полярна розмовно оформленому контексту. Наприклад: «...зуби зціплює **месія**, / і кулачки, мов нових серця два, / ладні забитися / і викресать – слова» (О. Різниченко); «...на березі бухикає **месія** / і хусточкою носа витира...» (О. Різниченко). Проте вживання цієї власної назви в плуралийній формі може сприяти створенню узагальнених поетичних образів із глибоким позитивним зарядом, як-от: «...і вічно для тої віри / на палі на сибіри / **месіїв** офіруємо / віро найсліпіша...» (І. Калинець).

Онім *Месія* в художньому мовленні реалізується також у традиційному переносному значенні – «той, у кому бачать рятівника, визволителя» (див. [2, 520]): «Де жаданий **Месія**, / Славний і скромний муж» (М. Осадчий); «...Ліпше зернятка сіять, / Певне, що бурею зйдуть, / І воплотяться в **Месію** / Рідного краю на півдні» (М. Осадчий); «Він був пророк, великий Блок. / Він знав, що по Росії всюди / У сьайві сонця і зірок / Свого **Месію** ждали люди» (М. Руденко).

Найбільше негативних конотацій мають назви Ісуса Христа, уведені до лайливих зворотів. Тоді провідною в їхній семантиці стає експресія брутальності, і таке надмірне зниження аксіологічної характеристики створює необхідні умови для сприймання поетичного контексту головним чином на емотивному, а не на понятійному рівні, наприклад: «Мене патріотизму вчили в боки, / В **Христоса** і **Марії** душу мать» (М. Осадчий); «Немов з пожеж, з аеродромів / залізні янголи летять, / а він кошлатить сиві брови / і гне в **Христа** і в богомать» (В. Стус); «Колеса глухо стукотять, / колеса стукотять / в **христа**, в вождя, в усіх божат / і в мать і в перемать» (В. Стус).

Поетичні контексти часто віддзеркалюють родинні стосунки між християнськими верховними сутностями. Із цією метою серед синонімічних номінацій вибираються ті, які містять пряму вказівку на такі взаємини, причому часто в конфесійних онімах відбувається усічення того структурного компонента, що вказує на сакральну належність (*Божий Син* → *Син*; *Божя Матір* → *Матір* тощо). Наприклад: «Все знов почнеться з *Матері* і **Сина**» (І. Калинець); «На слайді неба / Пречиста Діва **Сина** сповива...» (С. Сапеляк); «**Христос**: / Кажу, тавруй. Я теж творіння Боже, / Бо тільки **Син**. Та я пізнав *Отця*» (М. Руденко); «...о часе / не прийшов еси, яко **Син** / не спіслав його нам...» (С. Сапеляк); «...Я вибираю в жмуток силу / Своїх поразок і удач – / В імя *Отця*, і *Духа*, й **Сина** / Обрушу з лівої удар / Такий, що раптом ляже / тиша» (Б. Олійник) «Недовгий шлях мій опромінь / в ім'я, Осіння Магдалино, / *Отця*, і *Матері*, і **Сина**, / любові нашої. Амінь» (І. Калинець). Витоки подібного слововживання – у жанрі молитви (пор: «Бо Твоє є Царство, і сила, і слава, *Отця*, і *Сина*, і Святого Духа, нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь»), а також – народнопоетичній творчості (пор. у колядках: «О дивнеє Рождество, великеє торжество / Почала Діва *Сина* в чистости, породила в радости, / І з Дівства свого»; «Слухайте Бога *Отця*, Неба і Землі *Творця* – / То *Син* мій наймиліший, коханий, світу з неба післаний. / Його ви слухайте!»); «Тріє цари йдуть со дари / До Вифлеема міста, / Де Діва Пречиста / *Сина* повила. / Де Діва Пречиста / *Сина* повила»).

Молитовні мотиви інтерпретації образу Христа присутні й при реалізації відповідних лексем у функції звертання, хоча таких випадків у поетичному мовленні аналізованого періоду спостерігається небагато: «*сохрани мя Боже / сохрани мя Боже / Сине Господень*» (С. Сапеляк); «*Над свічок золотою мервою / молитва наша наповнена: / – Воскресни, нареши, Христе, із мертвих!*» (Ір. Калинець). Принагідно зауважимо, що використання подібних звертальних конструкцій не обов'язково є показником згаданого жанру конфесійного стилю: «*Боже-Христе, тяжкі твого світу закони!*» (В. Боровий); «*Месіє! – я б кричав. – Осанно і життя!*» (М. Осадчий); «*Христова ера проминула, / Чому ж ти не прийшов, Христос?*» (М. Руденко); «*Йди, Месіє, бо люди / Прагнуть слова живого!*» (М. Руденко); «*дзюбають автомашины сніг / правий чобіт твій Ісусе / повен крові / а в лівій руці / вбитий світ / примушує вбити / щоб себе захистити / святий вечір*» (Т. Мельничук).

У будь-якому разі, стаючи емоційним центром речення/групи речень завдяки синтаксичній позиції звертання, теоніми виявляють й одне з головних місць референта, ними позначуваного, у системі ціннісних координат ліричних героїв, тож переважно – і самих письменників.

Якщо ж звертання виражені синонімічними назвами, до експресивності звертальної синтаксичної позиції онімів додається ще емоційне напруження мовлення, адже кількаразове вживання адресатів, за спостереженнями О.М. Пешковського, концентрує в собі максимум думки й почуття автора [7, 409], як-от: «*Десь був Ти тут / Великий Учителю / Сину Божий / на скамянілім хресті / покриті мохом звіри / Твої слова...*» (Ір. Калинець). І найбільшою мірою експресивні якості, емоційні характеристики актуалізуються в останньому з повторюваних слів.

Назва *Спас* у художньому контексті може актуалізувати свою внутрішню форму, унаслідок чого відбувається метафоризація оніма, процес якої підтримується контекстуальним оточенням: «*Козацькому Спасу, мій Орлик, / За долю України молись!..*» (В. Боровий).

Важливими для поетів стають і семи, що позначають зовнішність Ісуса Христа: «*Твоє обличчя з рисами святого / Старих ікон Спасителя Христа / Перед очима маревом зліта*» (В. Рафальський). У цілому ж в українській поезії другої половини ХХ століття реалізується загальнономовна тенденція до метонімізації теонімних одиниць (у тому числі й назв Сина Божого (див. [2, 1353])), яка розвивається в такому напрямку: теонім → назва ікони (іноді – іншого зображення) і часто сприяє змістовій двоплановості образів, позначених відповідними лексемами. При цьому власні назви не тільки не втрачають сакрального значення, а й набувають нових релігійних сем, як-от: «*Ми ж бачили, товариші: / Коли старі церкви злидняли, / В кутку святому і в душі / Христа на Леніна міняли*»; «*У кутку не Ленін – / Познищався хтось: / З рами-сухозлітки / Дивиться Христос*» (М. Руденко); «*І бронзовий Ісус, / не судячи неправих, / жаліє всіх, які / повірили в обман*» (В. Герасим'юк).

У поетичному мовленні Василя Стуса лексема *Христос* набуває нетрадиційного для неї темпорального значення, фактично замінюючи собою сполуку *Різдво Христове*: «*Хтиво проказує старечим ротом: / те, що було 1968 року нової ери, / віддзеркалює, ніби в мертвій воді, / події 1968 року перед Христом*» (пор.: «*Походи ж удруге / своєю молодістю і збагни себе / перед народженням Христовим – / як час потоком римського літочислу / збігає в діл*» (В. Стус)).

Ім'я *Христос* може втрачати лексичне значення, набуваючи вигукowego характеру й виступаючи своєрідним мовним штампом, виразником певного почуття, емоції, наприклад: «*Христос Воскресе! – / і розвіявся морок*» (З. Красівський); «*І все вона чує: / як тонко виводить на хорах / наречена її рідного вуйка / і навіть, як по різкому обличчю її тата / котиться сльоза, / коли вперше на Великдень / заспівають: «Христос воскрес». / А потім ти сказала: «Христос воскрес!»*» (В. Герасим'юк).

Отже, на прикладі власних назв Ісуса Христа спостерігаємо, що художня література, зокрема українська поезія другої половини ХХ століття, продовжує розвивати біблійні образи. Використання аналізованих конфесійних теонімів у поетичному мовленні засвідчує різнопланову актуалізацію ядерних і периферійних, традиційних і нетрадиційних сем при збереженні, в основному, піднесено-урочистого забарвлення. Оніми, що позначають Сина Божого, мають великий культурний фон і є носіями цілого комплексу філософських і релігійних переконань, емоційних відчуттів, естетичних прагнень. Відтак вони стають ціннісно важливими для авторів і, як наслідок, для ліричних героїв. Здійснюючи мистецький пошук від прямих євангельських алюзій, письменники по-різному реалізують розгалужені стилістичні можливості таких імен, приходячи до поетичного переосмислення, символічного підтексту, індивідуально-авторських філософських узагальнень.

Література

1. Бетко І.П. Біблійні сюжети і мотиви в українській поезії кін. ХІХ – поч. ХХ століття : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.02 / Бетко Ірина Петрівна. – К., 1992. – 211 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
3. Ворона І.І. Використання церковно-релігійних термінів-синонімів у проповідях [Електронний ресурс] / І. І. Ворона // Дослідження з лексикології і граматики української мови : зб. наук. праць / [за ред. А.М. Поповського]. – Режим доступу : <http://ukrmova.com.ua/zmist-zhurnalu/vipusk-12/vikoristannya-cerkovno-religijnix-terminiv-sinonimiv-u-propovidyax/>

4. Коваль А.П. Спочатку було Слово : Крилаті вислови біблійного походження в українській мові / А. П. Коваль. – К. : Либідь, 2001. – 312 с.
5. Котик М. Христос і українська література [Електронний ресурс] / М. Котик // Християнин і світ. – Режим доступу : <http://xic.com.ua/esei/225-hrystos-i-ukrajinska-literatura>
6. Образ Христа в українській культурі / В.С. Горський, Ю.І. Сватко, О.Б. Киричок та ін.: – [2-е вид.]. – К. : ВД «КМ Академія», 2003. – 200 с.
7. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении / А.М. Пешковский. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 544 с.
8. Розумний Я. Від символізму до екзистенціалізму: християнські елементи в українській поезії двадцятого століття / Я. Розумний // Науковий конгрес у 1000-ліття хрещення Руси-України. – Мюнхен, 1988. – С. 491–515.
9. Словник синонімів української мови : – [у 2 т.] / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук, Г. Н. Горюшина та ін. – К. : Наукова думка, 1999-2000. – Т. 2. О – Я. – 2000. – 256 с.

References

1. Betko I.P. Bibliini suzhety i motyvy v ukrainskii poezii kin. KhIKh – poch. KhKh stolittia : dys. ... kand. filol. nauk : 10.01.02 / Betko Iryna Petrivna. – K., 1992. – 211 s.
2. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy / [uklad. i holov. red. V.T. Busel]. – K.; Irpin: VTF «Perun», 2001. – 1440 s.
3. Vorona I.I. Vykorystannia tserkovno-relihiinykh terminiv-synomimiv u propovidiakh [Elektronnyi resurs] / I. I. Vorona // Doslidzhennia z leksykologii i hramatyky ukrainskoi movy : zb. nauk. prats / [za red. A.M. Popovskoho]. – Rezhym dostupu : <http://ukrmova.com.ua/zmist-zhurnalu/vipusk-12/vikoristannya-cerkovno-religijnix-terminiv-synomimiv-u-propovidyax/>
4. Koval A.P. Spochatku bulo Slovo : Krylati vyslovy bibliinoho pokhodzhennia v ukrainskii movi / A. P. Koval. – K. : Lybid, 2001. – 312 s.
5. Kotyky M. Khrystos i ukrainska literatura [Elektronnyi resurs] / M. Kotyky // Khrystianyn i svit. – Rezhym dostupu : <http://xic.com.ua/esei/225-hrystos-i-ukrajinska-literatura>
6. Obraz Khrysta v ukrainskii kulturi / V.S. Horskyi, Yu.I. Svatko, O.B. Kyrychok ta in.: – [2-e vyd.]. – K. : VD «KM Akademiia», 2003. – 200 s.
7. Peshkovskiy A.M. Russkiy sintaksis v nauchnom osveshchenii / A.M. Peshkovskiy. – M. : Yazyki slavyanskoy kul'tury, 2001. – 544 s.
8. Rozumnyi Ya. Vid symvolizmu do ekzystentsializmu: khrystianski elementy v ukrainskii poezii dvadtsiatoho stolittia / Ya. Rozumnyi // Naukovyi konhres u 1000-littia khreshchennia Rusy-Ukrainy. – Miunkhen, 1988. – S. 491–515.
9. Slovnyk synonimiv ukrainskoi movy : – [u 2 t.] / A. A. Buriachok, H. M. Hnatiuk, S. I. Holovashchuk, H. N. Horiushyna ta in. – K. : Naukova dumka, 1999-2000. – T. 2. O – Ya. – 2000. – 256 s.

Брайло Юлия Ивановна, кандидат филологических наук

Стилистические функции наименований Иисуса Христа в украинской поэзии второй половины XX столетия

В статье проанализирована реализация стилистического потенциала наименований Иисуса Христа в украинской поэзии XX столетия. Исследована разноплановая актуализация ядерных и периферийных, традиционных и нетрадиционных сем таких теонимов, изменения в их коннотативной окраске.

Ключевые слова: имя собственное, теоним, лексема, синоним, стилистическая функция.

Brailko Yuliia Ivanivna, Candidate of Philology

Stylistic Features of Jesus Christ Names in the Ukrainian Poetry of the Second Half of the XX th Century

The aim of the article is the analysis of the expressive possibilities of Jesus Christ's names in the Ukrainian poetry of the second half of the XXth century. This group of proper names together with other theonyms (or religious vocabulary) has been the attention subject of the artistic speech linguistic researchers (N. Zhuravleva, M. Kuzminchuk, I. Lipnytska, I. Myska, P. Matskov, Yu.Seniv, M. Stetsyk, L. Yavir and others). However, such studies do not offer an entire view of the stylistic functions of the second person nominations of the Holy Trinity in the poetic language of the specified period.

In the Ukrainian poetry of the second half of the XXth century it is witnessed a branched synonymic line with the dominant Jesus Christ, which consists of several conceptual groups. The first group includes onyms that specify the divine nature of the referent (God, the Lord God, the Christ, the Son of God, Son of Lord (Son), Holy son), the second one includes the names, which indicate the human origin (the Son of the Most-Pure Mary, crucified son of Mary, human Son, Son of man), the third group are the synonyms that emphasize the saving action for the world and report on Jesus Christ's activity (the Saviour, Christ Saviour, Jesus, Christ Jesus, the Messiah, the Great Teacher). In addition, the pronouns written with a capital letter are used for the God-Son definition, which is one of the distinctive features of the confessional style. Such words in the poetic context get the proper name signs, because the capital letter in this case is able not only to provide the special sacral connotations to the referent object, but fully identify it even in the absence of direct nomination.

The article analyzes the stylistic potential implementation of Jesus Christ names in the Ukrainian poetry of the second half of the XXth century. It is studied the diverse actualization of nuclear and peripheral, traditional and non-traditional sems of such theonyms, the changes in their conotational colouring. On the example of Jesus Christ proper names it is researched that the fiction, in particular Ukrainian poetry of the second half of the XXth century, the biblical images continue to develop. The onyms defined the Son of the God, have great cultural background and are the bearers of the complex philosophical and religious beliefs, emotional feelings, aesthetic aspirations. Therefore they become of the important value for the authors and, as a consequence, for lyrical heroes. Performing the art search from the direct Evangelical allusions, the writers differently implement branched stylistic possibilities of such names coming to the poetic reinvention, symbolic subtext, individually author's philosophical generalizations.

Key words: proper name, theonym, lexeme, synonym, stylistic function.